

4. Тлумачний словник з теорії держави та права / авт.-упоряд. К. Г. Волинка. – К. : Магістр XXI сторіччя, 2006. – 111 с.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 4. Н–П / [редкол Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін]. – К. : Укр. енцикл., 2002. – 717 с.
6. Политическая энциклопедия : в 2 т. Т. 2. Н–Я / рук. науч. проекта Г. Ю. Семигин. – М. : Мысль, 1999. – 701 с.
7. Беспалова О. І. Концептуальні засади державної політики у правоохоронній сфері / О. І. Беспалова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2 (57). – С. 8–16.
8. Субочев В. В. О концепции правовой политики / В. В. Субочев // Правовая политика и правовая жизнь. – 2005. – № 1. – С. 177–187.
9. Лопушинський І. П. Формування та реалізація державної регіональної політики України в контексті євроінтеграційних процесів [Електронний ресурс] / І. П. Лопушинський // Актуальні проблеми державного управління в системі соціального та економічного розвитку українського суспільства. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2010_1/2_7-12.pdf.
10. Про Концепцію державної регіональної політики : указ Президента України від 25 трав. 2001 р. № 341/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 983.
11. Комплексна програма профілактики правопорушень у Харківській області на 2011–2015 роки [Електронний ресурс] : затв. рішенням Харківської обласної ради від 17 лют. 2011 р. № 82-VI. – Режим доступу: [cprpr.at.ua/soc/skorochena_kompleksna.doc](http://www.cprpr.at.ua/soc/skorochena_kompleksna.doc).

Надійшла до редколегії 24.09.2012

ГОЛУБ Н. В. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА В УКРАИНЕ (НА ПРИМЕРЕ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ)

Вьяснено место государственной региональной политики в государственной политике. Предложено авторское определение понятий «государственная региональная политика» и «государственная региональная политика в сфере охраны общественного порядка». Предоставлена характеристика государственной региональной политики в сфере охраны общественного порядка (на примере Харьковской области).

GOLUB M. STRATEGIC PRIORITIES OF THE STATE REGIONAL POLICY IN THE SPHERE OF PROTECTION OF PUBLIC ORDER IN UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF KHARKIV REGION)

The place of public regional policy in the public policy is determined. The author's determination of concepts «public regional policy» and «public regional policy in the sphere of public law enforcement» is offered. The description of public regional policy in the sphere of public law enforcement is given (on the example of Kharkov region).

УДК 343.9

Л. В. ДУНДИЧ,

кандидат юридичних наук,

*інспектор навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНИХ ПРИ ВЧИНЕННІ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ВИКРАДЕНЬ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Розглянуто проблему наукового забезпечення організації й проведення тактичних операцій із затримання підозрюваних при вчиненні викрадень на залізничному транспорті організованими групами. Наведено науково обґрунтовані рекомендації щодо організації та здійснення зазначеної групи тактичних операцій у типових слідчих ситуаціях. Запропоновано зміни до чинного кримінально-процесуального законодавства України, спрямовані на законодавче урегулювання процедури проведення тактичних операцій із затримання підозрюваних.

Трансформаційні процеси в соціально-економічній, правовій, політичній, культурній сферах, що відбуваються в сучасній Україні,

об'єктивно зумовлюють ускладнення криміногенної обстановки. Найбільш суттєве погіршення останньої фіксується саме за показниками

корисливої злочинності – як загальнокримінальної, так і економічної спрямованості. При цьому слід звернути увагу на таку групу злочинів, як викрадення на залізничному транспорті, в якій поєднуються ознаки і загальнокримінальних, і економічних злочинів, що суттєво підвищує їх суспільну небезпечність, а відтак, і потребу у виробленні ефективних заходів протидії.

У юридичній науці проблемам боротьби з викраденнями вантажів на залізничному транспорті приділено увагу в роботах М. М. Баранова, П. М. Білого, С. І. Вінокурова, В. Л. Грохольського, А. І. Дворкіна, О. Ф. Долженкова, В. О. Жбанкова, С. Б. Згогуріна, М. В. Капустіної, Є. М. Котова, О. М. Литвинова, В. П. Петруньова, С. В. Продайка, В. Ф. Стеценка, Г. А. Туманова, В. М. Юріна, В. В. Юсупова, О. О. Юхна, І. О. Яроша тощо. Однак питання оптимальної організації та реалізації тактичних операцій із затримання підозрюваних у вчиненні злочинів означеної категорії, обтяжених ознакою організованості, не знайшли свого наукового розроблення, що й обумовлює актуальність теми даної статті.

Мета статті – визначити особливості та сформулювати відповідні науково обґрунтовані рекомендації щодо організації та проведення тактичних операцій із затримання підозрюваних при вчиненні викрадень на залізничному транспорті організованими групами.

У криміналістичній літературі зміст тактичної операції розглядається, як правило, у двох аспектах – як засіб вирішення будь-якого тактичного завдання і як засіб вирішення тих тактичних завдань, які обумовлені предметом доказування у кримінальній справі.

Р. С. Белкін, розглядаючи дану проблему, замість терміна «тактична операція» пропонував термін «тактична комбінація», під якою він розумів «певне поєднання тактичних прийомів або слідчих дій, що спрямоване на вирішення конкретного завдання розслідування й обумовлене цією метою і слідчою ситуацією» [1, с. 145]. Тут же автор підкреслював, що в цьому випадку мова йде про поєднання тактичних прийомів реалізації саме однієї слідчої дії, що обумовлено метою тактичної комбінації і слідчою ситуацією. Тактична комбінація може полягати і в певному поєднанні різних дій в рамках одного акту розслідування. При цьому комбінація виступає як система слідчих дій, як момент процесу розслідування. Вона може складатися з однойменних і різнойменних слідчих дій. Аналогічну позицію відстоюють і деякі інші криміналісти [2, с. 34].

Уважаємо, що саме за ознакою змістової належності складових елементів слід розрізняти тактичні комбінації та операції. Тактичні операції є одним із засобів (форм реалізації) програмно-цільового методу організації розслідування злочинів [3, с. 85]. При розслідуванні особливо небезпечних, багатоепізодних та інших злочинів указаний засіб може з успіхом застосовуватися, адже саме тактична операція уособлює (синтезує) різноплановий комплекс дій відповідних осіб.

Як засвідчило здійснене нами узагальнення слідчої практики, тактичні операції із затримання підозрюваних на місці злочину при розслідуванні викрадень вантажів на залізничному транспорті, вчинених організованими групами, можна поділити на два види. Перша – коли затримання проводиться за порушеною кримінальною справою при наявності інформації про нове посягання, що готується. Найчастіше такі тактичні операції проводяться при надходженні заяви про виявлення систематичних викрадень вантажів. Подібна заява повинна бути ретельно і у найкоротший термін перевірена, аби уникнути звинувачення у провокації злочину. Для цього, насамперед, повинні бути встановлені ознаки розкрадання, тобто факти, які підтверджують саме протиправне заволодіння чужим майном, вчинене в даному випадку таємно.

Щоб перевірити повідомлення про вчинення викрадення вантажів, необхідно максимально деталізувати допит заявника, уточнюючи час і кількість викраденого, з'ясовуючи подробиці кожної події, включаючи опис усіх людей, із якими заявник мав справи з приводу вантажу, особливо посадових осіб залізниці та її обслуговуючого персоналу. Непевність, суперечності в наданих поясненнях, тривалі паузи, відсутність деталей, які не могли залишитися не поміченими, і в той же час наведення подробиць, які заявник ніяк не міг спостерігати, належать до ознак обмови.

Далі варто провести низку оперативно-розшукових заходів, спрямованих на підтвердження або спростування інформації, наданої заявником. Детальному аналізу підлягають дані, які стосуються способу життя, майнового стану, характеристики особи, контактів зі злочинними елементами тощо. Деякі особи, які звертаються до правоохоронних органів із відповідними заявами, виявляються не готовими до такого повороту подій, розраховуючи, що їм відразу ж повірять і почнуть вживати репресивних заходів у визначеному напрямку або стосовно

вказаних осіб. Тому не зайвим буде нагадати їм про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 Кримінального кодексу України), до якої вони дійсно можуть бути притягнуті, якщо надані відомості не відповідають дійсності.

У ситуаціях, коли заявник продовжує наполягати на об'єктивності свого повідомлення, але сумніви у слідчого залишаються, може бути встановлене спостереження за ним. Іноді доцільно починати спостереження відразу ж після закінчення допиту.

Після завершення підготовки можливе проведення проміжної зустрічі або переговорів імовірного навідника із підозрюваними, сценарій яких повинен бути ретельно розроблений та відпрацьований. У зміст діалогів включаються питання, які становлять інтерес для слідства та надалі можуть бути використані з метою організації та проведення безпосереднього захоплення підозрюваних на місці злочину. З цією метою підставній особі пропонується почати діалог з вираження згоди на участь у крадіжці. Далі варто запланувати перехід до обговорення деталей майбутнього посягання, визначення його місця і часу, уточнення умов таємного викрадення. «Навідник» може запитати, чи буде йому забезпечене алібі, яку винагороду він отримає, які знаряддя і засоби будуть використані, що станеться надалі із викраденим майном. Якщо ці питання насторожать співрозмовників, можна сказати, що це не перша подібна операція, проте раніше крадіжки були дрібними або не мали систематичного характеру.

У деяких випадках «навідник» може поцікавитись про те, які гарантії йому можуть бути надані в тому, що після передачі необхідної інформації з ним розрахуються або вчинять дії із відвернення від його особи підозр. Він також може запропонувати надати певну частину винагороди за інформацію в даний момент. Головне, аби усі питання за формою і змістом виглядали природно, поведінка «навідника» не повинна різко відрізнятися від звичної його манери триматися, яку підозрювані могли спостерігати під час попередніх зустрічей. Не виключено, що для цього буде потрібно провести кілька репетицій. Вони потрібні також і для того, щоб «навідник» звик до мікрофона і звукозаписувального пристрою, якщо буде прийнято рішення про їх використання. Це може тривати протягом кількох годин, а іноді навіть і днів.

Для більш повної фіксації переговорів бажано використати й інші технічні засоби, адже

об'єкти інфраструктури залізничного транспорту обладнані різним устаткуванням, яке може спричинити збої в роботі апаратури. У цих випадках працівники правоохоронних органів, що готують операцію, повинні передбачити дії щодо тимчасового відключення оперативно-технічних засобів, проникнення на охоронювану територію в обхід контрольно-пропускних пунктів перевірки, відволікання уваги охорони, що здійснює зовнішній огляд, установки апаратури після проходження через перевірки тощо. Якщо це здійснити не можна, то залишається лише зовнішнє спостереження за діями підозрюваних із наступною фіксацією подій, що відбуваються.

Інформація про підготовку до злочину, отримана безпосередньо від підозрюваних, зіставляється з відомостями про інші види їх діяльності. В деяких випадках можуть бути отримані дані, які опосередковано підтверджують злочинні наміри названих осіб, наприклад планування дорогих придбань, відпочинку на курортах, хизування удачею та статками. Тільки за наявності такого роду фактичних даних, належним чином зафіксованих у рапортах оперативних працівників або довідках органів, що проводили оперативно-розшукові заходи, поясненнях інших осіб, а також в одержаних документах, можна братись до проведення названої операції.

У ході підготовки безпосереднього захоплення підозрюваних на місці злочину ретельно вивчають місце ймовірного злочинного посягання. Для цього використовують детальні плани приміщень або території, де зберігаються вантажі, опитують осіб, які особисто бували там, проробляють маршрути руху членів організованої групи, у тому числі і з викраденим майном, а також можливих осіб, які сприятимуть цьому. У процесі такого вивчення також з'ясовують шляхи підходу до названого місця, щоб блокувати спроби членів групи зникнути відразу після виникнення небезпеки затримання. Крім того, визначають структуру і зміст наявної обстановки, щоб правильно розташувати учасників операції, задіяних для спостереження за її ходом, і вжити своєчасних заходів із затримання підозрюваних у крадіжці. Бажано заздалегідь скласти схему, на якій варто відзначити положення керівника групи та інших учасників операції. Кожного з них докладно інструктують про зміст і послідовність виконання доручених дій, причому у складеному плані доцільно передбачити різні варіанти розвитку ситуації затримання.

Також докладно готуються до участі в операції й підставні особи. Не можна забувати, що занадто часте відвідування ними правоохоронних органів може бути помічено оточуючими і стати відомим членам організованої групи. Тому необхідно в найкоротший термін і з дотриманням заходів конспірації підготувати їх, щоб вони могли виконати необхідні дії.

Підготовчі дії тривають і безпосередньо перед початком операції. Її керівник повинен переконатися, що всі учасники зібрані і готові до її проведення.

Слід зазначити, що деякі учасники операції приступають до виконання своїх обов'язків набагато раніше від інших. Так, для того, щоб уникнути непередбаченої зміни місця і часу викрадення вантажів, за всіма або окремими членами організованої групи встановлюють спостереження задовго до її початку.

У зв'язку із цим підготовка перед початком операції може бути проведена в кілька етапів. У міру їх реалізації інструктуються учасники, що включаються пізніше за інших. Працівники, які здійснюють спостереження за підозрюваними і потім затримують їх, повинні знати їх в обличчя. Для цього їм повинні бути надані фотографії названих осіб; вони можуть заздалегідь вивчити їх, не вступаючи в безпосередній контакт або контактуючи із причин, не пов'язаних із перевіркою, тощо.

Після виконання всього комплексу підготовчих дій розпочинається безпосереднє проведення операції затримання підозрюваних на місці злочину. Захоплення, що є ядром розглянутої ситуації, здійснюється за спеціальним сигналом або після виконання заздалегідь обумовлених дій.

Затримання повинне бути проведене швидко, руки затриманих необхідно блокувати, щоб вони не мали можливості позбутись певних предметів або вчинити опір.

Після проведення захоплення рекомендується провести обшук затриманих та огляд знайдених у них предметів. Проведення цих слідчих дій іноді ігнорується слідчими, які беруть участь у затриманні; замість цього вони здійснюють огляд місця події. На нашу думку, такий підхід варто визнати малоефективним, адже саме особистий обшук і огляд вилучених предметів повинні проводитися на місці затримання. Якщо ж затримання проводиться до порушення кримінальної справи, то до процесуального оформлення цього примусового за-

ходу здійснення будь-яких слідчих дій, за винятком огляду місця події, неможливе. Виходом при цьому може бути поверховий огляд одягу затриманих і речей, що перебувають при них, а також пропозиція пред'явити вміст кишень, сумок, портфелів тощо.

Після цього варто провести огляд місця події – приміщення або території, де підозрювані намагались учинити злочин. Особливістю його проведення є те, що він у більшості випадків починається від центру. Таким варто вважати місце, де знаходився викрадений вантаж. Огляд починається із цього місця з одночасною прив'язкою до нього інших об'єктів. Важливо також зафіксувати окремі виявлені в ході огляду місця події предмети, речі або документи.

У ході проведення названої слідчої дії необхідно провести заміри відстаней, а також об'єктів, розташованих поблизу або в межах території огляду. Дослідженню піддається і сам викрадений вантаж, починаючи зі стану його упаковки або тари. Якщо їх цілісність була порушена, на це звертають увагу понятих. Якщо упаковка або тара при підготовці до проведення операції оброблялись спеціальним речовинами, варто використати технічні засоби, що дозволяють виявити на них не лише раніше нанесені препарати, але й сліди, що утворилися від контактної взаємодії. Упаковка і тара обов'язково повинні досліджуватись на предмет виявлення на них слідів рук підозрюваних.

При виявленні певних документів або ділових паперів, які знаходяться у підозрюваних або серед їх речей, потрібно звернути увагу, як скріплені між собою документи. Встановлення їх серед підшитих, скріплених у спеціальних папках документів вимагає визначення можливості їх закладання кимось із підозрюваних або інших осіб, що дозволить спростувати надалі версію про невідомий характер цих паперів. У ситуаціях, коли документи, наприклад, на транспортування вантажів не виявлені, організується їх пошук. Для цього провадиться обстеження контейнерів для сміття, прилеглої території, схованки у транспортних засобах тощо.

При такого роду оглядах можуть бути виявлені документи, предмети, що містять ознаки вчинення корупційного діяння [4, с. 76–79]. Наприклад, документи на певний вантаж можуть зберігатися окремо від інших. У таких випадках можна припустити, що відокремлюються матеріали, за вирішення яких посадова особа розраховувала одержати незаконну винагороду. Іноді

можуть бути знайдені записи, що свідчать про розподіл отриманих доходів від злочинної діяльності між співучасниками організованої групи або особами, які сприяють їх діяльності, нарешті, великі суми грошей, коштовні предмети, які звичайно не зберігають на роботі. Такі об'єкти підлягають фіксації в протоколі і вилученню з місця події, так само як і матеріали особистої переписки, фотографії, незаповнені бланки службових документів з підписами інших осіб, документи, до яких певна особа за родом своєї діяльності не повинна мати доступу тощо.

У ході розслідування не завжди є можливість залучення співробітників органів дізнання до проведення подібної операції, особливо в тих ситуаціях, коли є підстави припускати наявність зв'язків між ними і підозрюваними. Нарешті, у деяких випадках відсутні працівники, що мають достатню кваліфікацію, необхідну для організації та проведення цієї операції, так само як іноді бракує часу для її ретельного відпрацювання. Проблема, проте, полягає не тільки і не стільки в цьому, скільки в тому, що практично будь-який складений у цей час документ, що фіксує обставини затримання підозрюваних на місці злочину та не пов'язаний із проведенням слідчих дій, не може розглядатися як доказ. Лише в деяких випадках суди відносять їх до такого різновиду доказів, як інші документи.

Вихід із ситуації, що утворилася, вбачається у включенні до Кримінального процесуального кодексу України норми про додаткові повноваження органу дізнання, слідчого і прокурора щодо перевірки повідомлень про вчинені злочини або злочини, що готуються. У ній повинні бути послідовно перераховані перевірочні дії, правом проведення яких наділяються орган дізнання, слідчий і прокурор. Серед цих дій повинно бути зазначено і затримання на місці злочину. Норма, що регулює порядок проведення вказаної тактичної операції, може бути представлена в наступній редакції: «При одержанні повідомлення про злочин, що готується, орган дізнання, слідчий, прокурор зобов'язані вжити заходів щодо запобігання настанню шкідливих наслідків, для чого вони мають право проводити затримання на місці злочину. У проведенні даної дії беруть участь поняті і спеціалісти, які застосовують технічні засоби для виявлення, фіксації обставин спостережуваної події і залишених його учасниками слідів.

Про проведення затримання на місці злочину складається протокол і додатки до нього із додержанням вимог чинного Кодексу». Звичайно, бажано було б надати право проведення цієї тактичної операції до порушення кримінальної справи. У разі реалізації такої пропозиції суди зможуть визнавати отримані дані доказами, а протокол, складений за результатами проведення операції, джерелом доказової інформації.

Тактичні операції із затримання підозрюваних на місці злочину за умов, якщо кримінальна справа не порушена, мають й інші особливості. У таких випадках інформація про злочинну діяльність може бути отримана переважно в результаті проведення оперативно-розшукових заходів негласного характеру або від свідків, що знають про готування до викрадення зі слів одного зі співучасників злочину або випадково довідалися про це з інших джерел.

Суттєві труднощі на практиці викликають ситуації, що характеризуються наявністю відомостей про наміри співучасників злочину, що готується, і відсутністю даних про місце і час учинення викрадення вантажів. Основним завданням у цих умовах є заповнення дефіциту інформації про вказані обставини й подальші наміри підозрюваних. Вирішення зазначених завдань здійснюється шляхом встановлення або продовження спостереження за ймовірним предметом злочинного посягання, об'єктом залізничного транспорту або підозрюваними, проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення дій із підготовки викрадення вантажів, їх транспортування та подальшої реалізації. Слід зазначити, що всі підготовчі заходи повинні проводитися з дотриманням правил конспірації, щоб про них не стало відомо учасникам злочину, що готується.

Істотною відмінністю підготовки аналізованої операції в розглянутих умовах є те, що в її рамках не проводяться дії з огляду вантажів до вчинення посягання на них. Іншою особливістю розглянутих ситуацій є неповнота відомостей також і про час вчинення злочину, що готується. Даний факт вимагає погодженості і координації зусиль учасників аналізованих операцій, щоб вчасно зафіксувати дії підозрюваних і затримати їх.

Операції із затримання на місці злочину можуть проводитися і при розслідуванні викрадення вантажів, вчинених організованими групами, до складу яких входять посадові особи залізниці або її працівники, які використовують

зі злочинною метою своє посадове або службове становище. В основному такі операції проводяться в момент вилучення викраденого майна підозрюваними або його транспортування після викрадення. Найчастіше всі ці операції здійснюються працівниками оперативних підрозділів та служб правоохоронних органів під час проведення планових або позапланових відпрацювань конкретних об'єктів інфраструктури залізничного транспорту.

У випадках, коли приймається рішення про затримання членів групи після передачі грошей за реалізацію викраденого майна, операція поділяється на кілька етапів, які відображаються в різних процесуальних документах. У зміст операції включаються огляди придбаних предметів, огляд вилучених грошей і особистий огляд затриманих. При проведенні огляду місця події доцільне вилучення документів, що відображають рух викрадених і реалізованих цінностей.

Підготовка до даного різновиду тактичної операції містить у собі приблизно такі ж дії, як і вищенаведена: допит (опитування) свідків, встановлення спостереження, негласне ознайомлення з документами, що відображають рух викрадених товарно-матеріальних цінностей, планування захоплення підозрюваних на місці злочину. У цих випадках, як і в попередніх, необхідне суворе дотримання правила конспірації. Допитувані особи повинні бути попереджені про нерозголошення відомостей, які вони повідомили правоохоронним органам.

Нерідко підготовча стадія складається тільки з комплексу оперативно-розшукових заходів: спостереження, опитування, оперативного впровадження. Таким чином, підготовка проводиться в усіх випадках, коли інформація про реалізацію викрадених цінностей одержана в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Особливістю вказаної операції є й те, що для її проведення іноді потрібне залучення ве-

ликої кількості учасників, необхідних для виявлення значної кількості товарів, їх огляду, перевантаження, транспортування тощо. Також заздалегідь повинно бути визначено, куди будуть спрямовані для зберігання виявлені та вилучені цінності.

Затримання може проводитись як у момент приймання правочинними особами на продаж товарів, що надійшли, так і в момент подальших розрахунків за їх реалізацію. Рішення про це приймається залежно від умов конкретної слідчої ситуації. Якщо є можливість проконтролювати всі дії підозрюваних, включаючи взаємні розрахунки, бажано проводити затримання після зафіксованої передачі грошей. Коли ж усі співучасники злочинної діяльності не відомі, існує реальна можливість приховування частини викраденого або окремих осіб (співвиконавців або організаторів), затримання варто проводити відразу ж після таємного вилучення вантажів (наприклад під час їх перевантаження) або наступного транспортування.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що ефективно проведення тактичної операції із затримання підозрюваних на місці злочину є запорукою успішного розслідування кримінальних справ про викрадення вантажів, на залізничному транспорті, вчинені організованими групами. Вони можуть бути проведені як до порушення кримінальної справи, так і після цього. Цим двом різновидам названої тактичної операції притаманні певні організаційні і тактичні особливості. Так, зокрема, результати проведеного затримання підозрюваних до порушення кримінальної справи, як правило, дозволяють одержати підстави, достатні для ухвалення відповідного процесуального рішення. Якщо ж кримінальна справа порушена, то в сукупності з іншими слідчими діями, які проводяться в межах та у зв'язку із затриманням підозрюваних на місці злочину, одержані дані набувають важливого доказового значення.

Список використаної літератури

1. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории к практике / Р. С. Белкин. – М. : Юрид. лит., 1988. – 516 с.
2. Михальчук А. Е. Тактические комбинации при производстве следственных действий / А. Е. Михальчук. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1991. – 221 с.
3. Можаяева И. П. Организационные основы деятельности следователя по раскрытию, расследованию и предупреждению преступлений / И. П. Можаяева, В. В. Степанов. – М. : Юрлитинформ, 2007. – 486 с.
4. Башмаков И. С. Особенности первоначального этапа расследования коррупционных преступлений, совершаемых представителями органов местной власти / И. С. Башмаков. – М. : Юрлитинформ, 2007. – 387 с.

Надійшла до редколегії 05.09.2012

**ДУНДИЧ Л. В. ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ТАКТИЧЕСКИХ ОПЕРАЦИЙ
ПО ЗАДЕРЖАНИЮ ПОДОЗРЕВАЕМЫХ ПРИ СОВЕРШЕНИИ ХИЩЕНИЙ
НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ ОРГАНИЗОВАННЫМИ ГРУППАМИ**

Рассмотрена проблема научного обеспечения организации и проведения тактических операций по задержанию подозреваемых при совершении хищений на железнодорожном транспорте организованными группами. Сформулированы научно обоснованные рекомендации относительно организации и осуществления указанной группы тактических операций в типичных следственных ситуациях. Предложены изменения к действующему уголовно-процессуальному законодательству Украины, направленные на законодательное урегулирование процедуры проведения тактических операций по задержанию подозреваемых.

**DUNDYCH L. FEATURES OF REALIZATION OF TACTICAL OPERATIONS ON
DETENTION OF SUSPECTS AT COMMITTING CARGO LARCENIES ON RAILWAY
TRANSPORT BY ORGANIZED GROUPS**

The problem of the scientific providing of organization and realization of tactical operations on detention of suspects at committing cargo larcenies suspected on railway transport by organized groups is reviewed. Scientifically grounded recommendations on the organization and realization of given group of tactical operations in typical inquisitional situations are formulated. The changes in the current criminal procedure legislation of Ukraine, directing on legislative regulation of the procedure of realization of tactical operations on detention of suspects, are offered.

УДК 343.237

О. О. ЖИТНИЙ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

факультету з підготовки слідчих

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ГЕНЕЗИС ІНСТИТУТУ СПІВУЧАСТІ У ЗЛОЧИНІ В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРАВІ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

Розглянуто зв'язки інституту співучасті кримінального права України з нормами міжнародного права. Проаналізовано вплив міжнародних актів на розвиток даного інституту. Визначено значення положень про співучасть у злочині в боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю.

Кримінально-правові приписи щодо відповідальності за групові злочинні посягання відомі давно: їх можна виділити вже в таких пам'ятках права, як закони Ману (Індія), закони Хаммурапі (Вавілон), закони Авести (Іран). У вітчизняному праві вони існують з періоду зародження державності на території сучасної України (наприклад, ст. 7 договору князя Ігоря з Візантією 944 р. визначала відповідальність за співучасть у грабежі, ст. 31 Короткої редакції та ст. 41 Широкої редакції Руської правди містять норми про співучасть у деяких злочинах проти власності [1, с. 5–7]. Із розвитком юридичної думки окремі згадування в правових актах про множинність учасників злочину поступово набули універсального характеру, оформилися в самостійний кримінально-правовий інститут співучасті у злочині. За висновками Н. О. Гуторової, в кримінальному праві

він відіграє потрібну роль – загальну (визначає об'єктивні й суб'єктивні ознаки співучасті, підстави й межі відповідальності співучасників та особливості їх покарання), спеціальну (встановлює підстави кримінальної відповідальності осіб, діяння яких прямо не передбачені в Особливій частині Кримінального кодексу України (далі – КК), але які беруть участь у вчиненні злочинів), а також як обставини, що впливає на суспільну небезпечність вчиненого злочину [2, с. 40–45].

Проблеми співучасті у злочині постійно привертають увагу вітчизняних і зарубіжних криміналістів. Їх розробленню присвятили свої дослідження С. С. Аветисян, М. І. Бажанов, Ф. Г. Бурчак, Р. Р. Галіакбаров, Н. О. Гуторова, Г. П. Жаровська, О. О. Кваша, А. П. Козлов, М. І. Ковальов, В. В. Лунєєв, Г. В. Новицький, А. Н. Трайнін, П. Ф. Тельнов тощо. Праці цих